



ISSN 2450-6486

<http://ehs.eeipsy.org>DOI: <https://doi.org/10.38014/ehs-ss.2023.2.02>

This publication was made with the funds of a joint Grant of
EEIP (Ukraine - France) and ChF "Education: Future"



Галина ГАНДЗІЛЕВСЬКА

Психолого-акмеологічний супровід сучасного мігранта у контексті реалізації його життєвого сценарію*

HALYNA HANDZILEVSKA. Psychological and acmeological support of a modern migrant in the context of the realization of his life scenario. *The article deals with the problem of realization of life scenarios of Ukrainian migrants in their acme period through the prism of socio-cultural adaptation. In this regard, the living scenario is described as the acmeological potential of the migrant who undergoes transformation in adaptation to the new socio-cultural environment. The correlation analysis illustrates the connection between the type of socio-cultural adaptation of Ukrainian emigrants, sensory-life orientations of internally displaced persons and their irrational scenario settings, which allows to consider the latter as acmeological barriers. In this light, acmeological technologies for the restoration and development of the acmeological potential of the life scenario is required in the form of the Migrant Self-help Diary, aimed at studying the acmeological resources of the life scenario by the means of narration, and the acmeological training aimed at developing the skills of achieving the acmeological goal. The results of the study extend*

the boundaries of understanding the causes of maladaptation to the new inoculum environment and suggest ways to deal with the psychological barriers to implement migratory life scenarios in the acmeperiod.

Key words: *sociocultural adaptation, migration, life scenario, acmeological potential, acmeological barriers, acmeological technologies.*

1. Обґрунтування проблеми

У зв'язку із економічною кризою, збройним конфліктом на Сході України, академічна і практична психологія вимагає нового погляду на проблему самореалізації особистості. Нестабільна політична і соціально-економічна ситуація провокує внутрішні і зовнішні міграційні процеси, а отже і проблему соціокультурної адаптації, що своєю чергою може створювати акмеологічні бар'єри у самоздійсненні мігрантів. У зв'язку з цим підсилюється вагомість вивчення шляхів оптимізації процесу акмеологізації в інокультурному середовищі. Особливого значення в такому контексті набуває життєвий сценарій, який розуміємо як когнітивно-емоційне новоутворення ідентифікації індивіда, що відображається у поведінкових стратегіях внутрішньої моделі власного Я, та виражає життєву позицію індивіда – сукупність переконань щодо себе, ближніх та світу в цілому, необхідних для регуляції психічних станів і поведінки. У певній мірі життєвий сценарій виконує роль психологічного імунітету (показника адаптаційного ресурсу (С. Васьківська [4])), основне завдання якого протистояти деструктивному впливу оточення. Однак, звичні моделі поведінки, що базуються на певному культурному сценарію, потребують трансформації у зв'язку із зміною соціокультурного середовища. В такому випадку актуальності набуває діагностика життєвого сценарію з метою виявлення його ресурсного потенціалу для корегування акмеологічних бар'єрів.

2. Аналіз попередніх досліджень

Проблему самореалізації у контексті соціальної адаптації на сьогодні активно досліджує соціологія та соціальна психологія. Процес пристосування індивіда до визначених суспільних норм науковцями розглядається крізь призму теорії соціальних ролей (Д. Мід, Я. Морено, Т. Парсонс та ін.), де соціальне життя індивіда характеризується як низка драматичних вистав, а розвиток

особистості – у контексті розігрування ролі (Д. Мід, І. Гофман та ін.). Водночас, психологія аналізує міграцію не лише у контексті соціальної взаємодії, особливостей референтних груп, а вивчає мотивацію цього процесу, чинники соціокультурної адаптації, психічне зоровя мігранта тощо.

Вагоме значення для розуміння шляхів процесу збереження ідентичності під час кризових подій, адаптації до нового культурного та етнічного середовища, інтеграції у ньому мають праці Д. Беррі, О. Блинової, Ф. Василюка, В. Володько, О. Ровенчак, Т. Стефаненко, Т. Титаренко, А. Furnham, S. Bochner та ін. Згідно аналізу праць цих дослідників вимушену міграцію розуміємо як психотравмуючий чинник та «зрив» звичного життєвого сценарію, а «творення діаспор» ефективною моделлю соціокультурної адаптації та акмеологічним, сприятливим для самореалізації середовищем.

У цьому дослідженні зосереджуємо увагу на вивченні акмеологічного потенціалу життєвого сценарію мігранта. Потенціал самореалізації в акмеології розглядається як система ресурсів, що постійно поповнюється і відновлюється (І. Булига [3]). Відповідно акмеологічний потенціал життєвого сценарію мігранта розуміємо, як акумулятивну систему зовнішніх і внутрішніх ресурсів адаптації індивіда у соціумі та його максимальної самореалізації. Конструктивні та деструктивні чинники самореалізації творчого потенціалу людини у процесі акмеологізації є предметом зацікавлення психолого-акмеологічних досліджень. У такому напрямку слід відмітити праці У. Гуменюк [10], якій вдалось емпірично виявити зв'язок ірраціональних вірувань, які науковиця розглядає у контексті мотиву уникнення, із смислотворчими процесами –показником акмеологізації. Услід за У.Гуменюк притримуємось думки про недоцільність типологізації акме-спроможних і акме-неспроможних особистостей, натомість доцільності вивчення конструктивних та деструктивних чинників процесу досягнення вершинного розвитку, що і спрямувало наш науково-практичний інтерес.

У попередніх дослідженнях нами було наголошено на ролі сценарних установок (рішень) – складової життєвого сценарію – у процесі соціокультурної адаптації [5], які відповідно транзакційним аналітикам, є несвідомою реакцією на загрози навколишнього середовища та слугують стратегією виживання на момент його прийняття (Е. Берн, К. Штайнер, Й. Стюарт, В. Джойнс,

М. та Р. Гулдінгта ін.). Для осмислення механізмів самозахисту вагоме значення мають праці й Д. Янга [1], відповідно до яких дисфункційні схеми є наслідком незадоволення дитячих потреб, певного травматичного досвіду, що є близьким і до сценарної поведінки. Водночас, спостерігаємо брак досліджень акмеологічного потенціалу життєвого сценарію у вимірі соціокультурної адаптації мігрантів. У зв'язку з цим скеруємо мету праці на вивчення деструктивних сценарних рішень мігрантів як психологічних бар'єрів цього процесу та обґрунтування технологій їхнього психолого-акмеологічного супроводу.

3. Виклад основного матеріалу

Погоджуючись із сучасними поглядом на проблему творчого безсилля, як наявності бар'єрів на шляху розкриття творчого потенціалу особистості (Л. Міцхи [13]), в акмеперіоді однією із причин нереалізованості вважаємо деструктивну частину життєвого сценарію, зокрема блокуючих творчість ірраціональних сценарних рішень. Для емпіричного підтвердження цієї тези нами був застосований опитувальник адаптації особистості до нового соціокультурного середовища за Л. Янковським (українська версія), який дозволяє виявити рівень і тип адаптації емігрантів до нового соціокультурного середовища, враховуючи специфіку їх минулого досвіду (Таблиця 1). Емпірична вибірка включила 103 українських емігранта – представники українського зарубіжжя Польщі, Німеччини, Чехії, Словачії, Фінляндії, Португалії, Бельгії, Нідерландів, Франції, Великобританії, США, Австрії, Канади, Норвегії, Італії, Данії, Швейцарії, Мозамбік, країн Східної Азії та ін.

Таблиця 1. Переважаючий тип та рівень соціокультурної адаптації українських емігрантів

Переважаючий тип соціокультурної адаптації	Низький (%)	Середній (%)	Високий (%)
Адаптивність	2,9	71,8	25,3
Комфортність	9,7	89,3	1
Інтерактивність	5,8	86,4	7,8
Депресивність	9,7	90,3	0
Ностальгія	10,7	83,5	5,8
Відчуженість	13,6	86,4	0

Так, Таблиця 1 демонструє перевагу середнього рівня соціокультурної адаптації українських емігрантів (Адаптивність (71,8%), Комфортність (89,3%), Інтерактивність (86,4%), Депресивність (90,3%), Ностальгія (83,5%), Відчуженість (86,4%)). Водночас високі оцінки шкали «Адаптивність», які б свідчили про особистісну задоволеність і прагненням до самореалізації, характерні лише 25,3% особам, шкали «Інтерактивність», яка демонструє бажання реалізувати себе шляхом досягнення матеріальної незалежності – 7,8%. Однією із причин таких результатів вважаємо наявність у емігрантів ірраціональних сценарних рішень (установок). Для перевірки цієї гіпотези нами був застосований опитувальник ранніх дитячих рішень С.Максимової (опитувальник адаптований українською мовою Г.Гандзілевською, У.Нікітчук), який дозволяє виокремити сценарні установки людини, сформовані під впливом заборон і приписів батьків у дитячому віці. Так, нами було виявлено, що заборона Не будь дитиною та припис Щосили намагайся переважають у емігрантів, віком від 20-30 років та 46-68 років, а мігрантам, віком від 31-45 років характерна заборона Не роби та припис Будь сильним. У зв'язку з тим, що хронологічно акмеперіод – період максимальної потенційної готовності до вершинних досягнень як в індивідуальному, так і в соціальному житті особистості – потенційно охоплює кінець пубертату, юнацький вік, ранню та середню дорослість і може бути приблизно окреслений віковими рамками від 16 до 55-60 років (У. Гуменюк [10]), такі заборони можемо вважати акмеологічними бар'єрами. Слід відмітити, що між показником заборони Не будь дитиною існує статистичний зв'язок з показником шкали соціокультурної адаптації Відчуженість ($r=0,195$, $p<0,05$). Окрім того, відмічено статистично значущі зв'язки й між показниками інших її шкал та заборон, що демонструє Таблиця 2. Такі результати дають підстави виокремлені сценарні рішення вважати психологічними бар'єрами соціокультурної адаптації, серед яких найбільш активною у контексті деструкції всіх її типів є заборона Не будь успішним.

Як і більшість науковців притримуємося думки, що одним із вагомих критеріїв досягнення акме є осмислення життя. Так, результати кореляційного аналізу показників смисложиттєвих орієнтацій внутрішньо переміщених осіб ($n=29$), які були досліджені за допомогою тесту смисложиттєвих орієнтацій Д. Леонтьєва, що є адаптованою версією теста «Ціль в житті» (Purpose-in-Life Test, PIL) Джеймса Крамбо і Леонарда Махоліка, та їхніх сценарних

Таблиця 2. Переважаючий тип та рівень соціокультурної адаптації українських емігрантів

Заборона Тип Адаптації	Адаптивність	мформність	Депресивність	Ностальгія	Відчуженість
Не будь дитиною	-,004 ,966	,096 ,335	,194 ,050	,016 ,870	,195* ,049
Не будь Успішним	-,274** ,005	-,243* ,013	,290** ,008	,222* ,024	,223* ,023
Не будь Першим	-,139 ,161	-,140 ,159	,326** ,001	,206* ,037	,261** ,008
Не будь Значущим	-,180 ,069	-,137 ,169	,279** ,004	,231* ,019	,355** ,000
Не будь (не проявляйся)	-,180 ,068	-,221* ,025	,310** ,001	,293** ,003	,206* ,037
Не зближуйся	-,174 ,079	-,109 ,274	,318** ,001	,254** ,010	,173 ,080
Не будь собою	-,175 ,077	-,169 ,088	,280** ,004	,244* ,013	,130 ,191
Не будь здоровим	-,213* ,031	-,182 ,066	,275** ,005	,278** ,005	,036 ,718
Не дорослішай	-,166 ,095	-,165 ,095	,200* ,042	,166 ,094	-,049 ,624
Не відчувай	-,180 ,069	-,036 ,719	,218* ,027	,039 ,693	,042 ,674
Не належ	-,238* ,016	-,250* ,011	,142 ,154	,201* 0,41	,101 ,310

рішень свідчать про наявність статистично значущих зв'язків між ними, зокрема між показниками шкали Цілі життя, яка демонструє наявність або відсутність в житті досліджуваного цілей у майбутньому, що надають життю осмисленість, спрямованість і часову перспективу, та заборон Не проявляйся (-,398, $p < 0,01$), Не будь собою (-,399, $p < 0,01$); шкали Процес життя або інтерес і емоційна насиченість життя та заборон Не будь собою (-,512, $p < 0,05$), Не будь успішним (-,527, $p < 0,05$), Не твори (-,471, $p < 0,01$); шкали Результативність життя, або задоволеність самореалізацією та заборон Не будь собою (-,471, $p < 0,01$), Не будь успішним (-,464, $p < 0,01$). Такі результати підтверджують вагомість створення акмеологічних технологій, для оптимізації реалізації життєвого сценарію мігранта.

Для оптимізації самореалізації українських емігрантів у вимірі збереження етнонаціональної ідентичності вагоме значення набуває пошук акмеологічного середовища, яким відповідно психологічним реконструкціям життєвих сценаріїв в акмеперіоді письменників-емігрантів другої та третьої хвилі еміграції [6; 7], можуть бути мистецькі, літературні, наукові та ін. об'єднання українського зарубіжжя. Загальновідомо, що емігрант не завжди має можливість реалізувати свій творчий потенціал засобом працевлаштування. Тому важливим є залучення різних сфер для втілення життєтворчого задуму, що можуть забезпечити об'єднання за інтересом. На прикладі виокремлених персоналій письменників-емігрантів було прослідковано [7], що патріотично зорієнтована життєва позиція, що проявляється у їхніх віруваннях та переконаннях, яку виділяємо ресурсом їхнього сценарію життя, в перспективі сприяла протистоянню асиміляційним процесам та допомогла їм зберегти національну ідентичність. Окрім того, нами було виявлено, що більшість письменників-емігрантів події свого життя, факти, переживання, роздуми, зміни тощо, фіксували у своїх щоденниках. На сьогодні ця форма нарративу (розповідь про себе) – не лише різновид мемуарної літератури, а засіб самопізнання, саморозвитку. У сучасних дослідженнях (Т. Костіна [11]) нарратив розглядається як вербалізована частина життєвого сценарію. У зв'язку з цим нами було розроблено та апробовано Щоденник психологічної самодопомоги для мігранта («Як знайти акме ресурс»). Щоденник психологічної самодопомоги для мігранта спрямований на дослідження акмеологічних ресурсів його життєвого сценарію засобами нарративізації. Структурна композиція щоденника відповідає рівневій моделі акмеологічного потенціалу життєвого сценарію, що ґрунтується на теорії Архетипів К.Юнга та сучасних концепціях творчості. Зміст акме ресурсу життєвого сценарію складають переконання як усвідомлена потреба особистості, що спонукає її діяти згідно своїх ціннісних орієнтацій, та вірування як сценарні рішення, прийняті переважно несвідомо, під впливом сильних емоційних дитячих вражень. Стрижневим акме ресурсом, що організовує розподіл інших ресурсів для успішної соціальної адаптації через самопрезентацію мігранта виокремлено мрію-ціль (чинник творчо-пошукової активності (О. Матвієнко [12]), механізмом – смисли. Акмеологічний потенціал життєвого сценарію досліджується у вимірі процесу індивідуації та включає такі етапи: духовна ідентифікація – колективне несвідоме (усвідомлення досвіду

предків), гендерна ідентифікація – Аніма/ Анімус (вирішення інтра- та інтер- персональних конфліктів), творча ідентифікація – Тінева сторона (активація творчої енергії), соціальна ідентифікація – Персона (корегування сценарних установок та модифікація стратегій самопрезентації), індивідуальна ідентифікація (знаходження Самості). Таким чином нарративні практики сприяють усвідомленню смисложиттєвих орієнтирів, що має позитивний вплив й на акмеологізацію мігранта. Окрім того, Щоденник самодопомоги містить матеріали, які можуть використовуватись психологами у розробці акме-тренінгів, консультуванні та терапевтичній роботі, зокрема для усвідомлення інтроєктованих родинних смислів, які мали вплив на формування сценарію, та породження власних, що сприяють його реалізації в акме періоді.

Окрім того, нами було розроблено та презентовано представникам українського зарубіжжя Польщі (м. Варшава) акмеологічний тренінг у межах психодраматичного, нарративного та гештальт-аналітичного підходів, мета якого була спрямована на самопізнання мігрантів та розвиток навиків використання акме ресурсів для досягнення акме цілі. Для створення образу майбутнього життєвий проект попередньо осмислювався та прогнозувався щодо його досягнення за допомогою метафоричного нарративу. Центральним елементом тренінгу було обрано психодраматичну техніку «Проекція в майбутнє», модифіковану відповідно до його мети. Послугуючись дослідженнями П. Горностая [9], який наголошує на інтеграції психотерапій Та (транзактного аналізу) та психодрами («Транзактна психодрама»), було застосовано варіант психодрами на тему життєвого сценарію – скриптодраму – виведення на сцену тих вузлових моментів, навколо яких розігрується життєва драма людини, та техніку «Здійснення мрії» (О. Колобовнікової), що включає алгоритм досягнення цілі. Нами було враховано, що орієнтиром акмеологічного сценарію є акме ціль, яка активує в певному просторі і часі акме смисл. У межах тренінгу особлива увага була приділена його емоційно-смісловому компоненту, адже соціокультурна адаптація супроводжується кризою ідентичності (О. Блинова[2]), результатом подолання якої є трансформація життєвого сценарію.

Відмітимо, що формування адекватної життєвої позиції супроводжувалася вправами, спрямованими на розвиток саногенного мислення, яке сучасні науковці розуміють, як психічний

процес, що проявляється в осмисленні травмуючи емоційогенних факторів, усвідомленні неконструктивних програм поведінки та передбачає їх корекцію й набуття навичок застосування адекватних способів реагування в ситуації напруги (А. Гільман [8]). Сприятливою умовою для вирішення завдань пошуку ефективних стратегій самопрезентації – невідомого компоненту процесу самореалізації – стало активування та присвоєння ресурсних життєвих ролей засобами наративізації та психодраматичних технік, що супроводжувалось гештальт-терапевтичним супроводом. Для інтеграції та присвоєння досвіду мігрантам було запропоновано застосовувати протягом певного періоду часу матеріали Щоденника самодопомоги. Зворотній зв'язок учасників тренінгу та результати якісного аналізу застосування Щоденника свідчать про ефективність запропонованих акмеологічних технологій.

4. Висновки

Таким чином, різне ставлення мігрантів до труднощів, подолання кризових ситуацій, про що відмічають сучасні дослідники, залежить не лише від особистісних характеристик, які впливають на процес адаптації, зокрема локус контролю, екстраверсія/інтроверсія, культурна гнучкість, вміння вирішувати конфліктні ситуації та ін., а і від особливостей формування та розгортання життєвих сценаріїв. Емпіричне дослідження дає підстави виокремити ірраціональні сценарні рішення психологічними баєрами соціокультурної адаптації та самореалізації мігрантів, що своєю чергою розширює межі розуміння акмеологічних барерів та причин дезадаптації до нового інокультурного середовища. Життєвий сценарій як акмеологічний потенціал мігранта, що розуміється, як акумулятивна система зовнішніх і внутрішніх ресурсів для адаптації індивіда у соціумі та його максимальної самореалізації, в умовах пристосування до нового соціокультурного середовища потребує корекції деструктивних сценарних установок, формування акмеологічних орієнтирів та розвитку умінь ними користуватись, на що і спрямовані запропоновані акмеологічні технології.

Перспективу подальших розвідок вбачаємо у виокремленні особливостей акмеограми життєвого сценарію української творчої інтелігенції.

References:

1. Young J. Schema therapy / Young J., Klosko J., Weishaar M. // – N.Y., London, 2003.
2. Блинова О. Криза ідентичності як мотиваційна основа міграційної поведінки/ О. Є. Блинова //Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – 2011. – Вип. 16 (2). – С. 28-36. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpfsp_2011_16%282%29__6.
3. Булига І.В. Психологічні особливості акмеологічних здобутків зрілої особистості // Современные научные исследования и инновации. 2011. № 3 [Электронный ресурс]. URL: <http://web.snauka.ru/issues/2011/07/1297> (дата обращения: 29.09.2017).
4. Васильська С. Психологічний імунітет як показник адаптаційних ресурсів особистості. Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Педагогіка. Психологія. Філософія : зб. наукових праць / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Переяслав-Хмельн. держ. пед. унт ім. Г. Сковороди. ПереяславХмельницький, 2012. Вип. 25. С. 241–246.
5. Гандзілевська Г. Роль сценарних установок у процесі соціокультурної адаптації українських емігрантів / Г.Гандзілевська, В.Поліщук //Науковий вісникМиколаївськогонаціональногоуніверситетуіменіВ.О.Сухомлинського Психологічні науки:збірник наукових праць /за ред. Ірини Савенкової. –№1 (17), квітень 2017. –Миколаїв: МНУ імені В.О. сухомлинського,2017. –С.41-47.
6. Гандзілевська Г.Б. Збереження національної ідентичності творчою діаспорою українців Австралії. /Г.Б. Гандзілевська // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. – Вип.25. – С. 21-25.
7. Гандзілевська Г. Б. Ресурс життєвих сценаріїв українських письменників-емігрантів/Г.Б.Гандзілевська //Українська діаспора: проблеми дослідження: тези доповідей Міжнародної наукової конференції, 27–28 вересня 2016 р., м. Острог / Міністерство освіти і науки України, Національний університет «Острозька академія», Українське історичне товариство. – Острог, 2016. – С.262-264.
8. Гільман А. Психологічні умови формування саногенного мислення студентської молоді: автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Гільман Анна Юріївна; Нац. ун-т «Остроз. акад.». – Острог, 2017. –20 с.
9. Горноста́й П. Личность и роль: Ролевой подход в социальной психологии личности : [монография] / П. П. Горноста́й. – К. : Интерпресс ЛТД, 2007. – 311 с.
10. Гуменюк, Уляна Ігорівна. Особливості ірраціональних вірувань акмеперіоду людини в залежності від домінуючої психологічної функції та загальної установки свідомості : автореф. дис ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Уляна Ігорівна Гуменюк . – Хмельницький : Б.в., 2011 . – 20 с.

11. Костіна Т.О. Наративна складова життєвого сценарію особистості / Т. О. Костіна // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – 2013. Вип. 13. С. 163–169.
12. Матвієнко О. В. Пріоритети сучасної молоді у виборі життєвого шляху. Актуальні проблеми психології. 2015. Т. 7, вип. 40. С. 89–97. 342.
13. Міщиха Л.П. Творчий потенціал особистості у період пізньої дорослості // Монографія. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2014. – 400с.

Transliteration of References:

1. Young J. (2003). Schema therapy / Young J., Klosko J., Weishaar M. // N.Y., London.
2. Blinova O. (2011). Kryza Identychnosti yak motivatsiyna osnova migratsiynoyi povedinky/ O.E. Blinova // ZbІrnik naukovih prats: filosoфiya, sotsiologiya, psihologiya. Vyp. 16 (2). S. 28-36. – Rezhim dostupu: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpsp_2011_16\(2\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpsp_2011_16(2)_6).
3. Buliga I.V. (2011). Psihologichni osoblyvosti akmeologichnyh zdobutkiv zriloyi osobystosti // Sovremennyye nauchnyie issledovaniya i innovatsii. 2011. № 3 [Elektronnyiy resurs]. URL: <http://web.snauka.ru/issues/2011/07/1297> (data obrascheniya: 29.09.2017).
4. Vaskivska S. Psykholohichniy imunitet yak pokaznyk adaptatsiinykh resursiv osobystosti. Humanitarniy visnyk Derzhavnoho vyshchoho navchalnoho zakladu «Pereiaslav-Khmelnitskyi derzhavnyi pedahohichniy universytet imeni Hryhoriia Skovorody». Pedahohika. Psykholohiia. Filosofiia : zb. naukovykh prats / M-vo osvity i nauky, molodi ta sportu Ukrainy, Pereiaslav-Khmel. derzh. ped. unt im. H. Skovorody. PereiaslavKhmelnitskyi, 2012. Vyp. 25. S. 241–246.
5. Handzilevska H. (2017). Rol stsenarnykh ustanovok u protsesi sotsiokulturnoyi adaptatsiyi ukrainskykh emigrantiv / H. Handzilevska, V. Polischuk // Naukovyi Visnik Mykolaivskogo natsionalnogo universytetu imeni V.O. Sukhomlynskogo. Psyhologichni nauki: zbirnyk naukovykh prats /za red. Iryny Savenkovoyi. № 1 (17), kviten 2017. Mikolayiv: MNU imeni V.O. Sukhomlynskogo. S.41-47.
6. Handzilevska H.B. (2013). Zberezhennya natsionalnoyi identychnosti tvorchoyu diasporoyu ukraiyntsiy Avstraliyi. /H.B. Handzilevska // Naukovi zapysky. Seriya «Psihologiya i pedagogika». Ostrog: Vidavnytstvo Natsionalnogo universitetu «Ostrozka akademiya». Vyp.25. S. 21-25.
7. Handzilevska H.B. (2016). Resurs zhyttevykh stsenariiv ukrainskykh pysmennikov-emigrantiv /H.B. Handzilevska // Ukrayinska diaspora: problemy doslidzhennya: tezy dopovidey Mizhnarodnoyi naukovoyi konferentsiyi, 27–28 veresnya 2016 r., m. Ostrog / Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, Natsionalnyi universytet «Ostrozka akademiya», Ukrainske istorychne tovarystvo. Ostrog. S.262-264.
8. Gilman A. (2017). Psihologichni umovy formuvannia sanogennogo myslennia studentskoyi molodi: Avtoref. dys. ... kand. psyhol. nauk: 19.00.07 / Gilman Anna Yuriivna; Nats. un-t «Ostroz. akad.». Ostrog, 2017. 20 s.

9. Gornostay P. (2007). Lichnost i rol: Rolevoy podhod v sotsialnoy psihologii lichnosi : [monografiya] / P. P. Gornostay. K. : Interpress LTD. 311 s.
10. Gumenyuk, U.I. (2011). Osoblyvosti irratsionalnyh viruvan akmeperiodu lyudyny v zalezhnosti vid dominuyuchoyi psykholohichnoi funktsii ta zagalnoi ustanovky svidomosti: Avtoref. dys ... kand. psyhol. nauk: 19.00.07 / Ulyana Igorivna Gumenyuk . Hmelniyskiy: B.v., 2011. 20 s.
11. Kostina T.O. (2013). Naratyvna skladova zhitteвого stsenariyu osobistosti / T. O. Kostina // Mizhnarodnyi naukovyi forum: sotsiologiya, psykholohiya, pedagogika, menedzhment. Vip.13. S. 163–169.
12. Matviienko O. V. Priorytety suchasnoi molodi u vybori zhyttievoho shliakhu. Aktualni problemy psykholohii. 2015. T. 7, vyp. 40. S. 89–97. 342.
13. Mischikha L.P. (2014). Tvorchiy potentsial osobistosti u period piznoyi doroslosti // Monografiya. Ivano-Frankivsk: Misto NV. 400 s.

The Author

Halyna HANDZILEVSKA
*Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor, Department
of Psychology and Pedagogy,
Ostroh Academy National University,
Ostrog, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6137-8344>
E-mail: halyna.handzilevska@oa.edu.ua*

Abstracts

ГАЛИНА ГАНДЗІЛЕВСЬКА. Психолого-акмеологічний супровід сучасного мігранта у контексті реалізації його життєвого сценарію. У статті досліджується проблема реалізації життєвих сценаріїв українських мігрантів у акмеperiodі крізь призму соціокультурної адаптації. У зв'язку з цим життєвий сценарій охарактеризовано як акмеологічний потенціал мігранта, який в умовах пристосування до нового соціокультурного середовища знає трансформації. За допомогою кореляційного аналізу підтверджено зв'язок між типом соціокультурної адаптації українських емігрантів, сенсожиттєвими орієнтирами внутрішньо переміщених осіб та їхніми ірраціональними сценарними установками, що дає підстави вважати останні акмеологічними бар'єрами. У зв'язку з цим запропоновано акмеологічні технології відновлення та розвитку

акмеологічного потенціалу життєвого сценарію у формі Щоденника самопомогі мігранту, спрямованого на дослідження акмеологічних ресурсів життєвого сценарію засобами наративізації, та акмеологічного тренінгу, мета якого розвинути навички досягнення акмеологічної цілі. Результати дослідження розширюють межі розуміння причин дезадаптації до інокультурного середовища та пропонують шляхи корекції психологічних бар'єрів реалізації життєвих сценаріїв мігрантів у акмеоперіоді.

Ключові слова: соціокультурна адаптація, міграція, життєвий сценарій, акмеологічний потенціал, акмеологічні бар'єри, акмеологічні технології.

HALYNA HANDZILEVSKA. **Wsparcie psychologiczno-akmeologiczne współczesnego migranta w kontekście realizacji jego scenariusza życiowego.** W artykule poruszono problem realizacji scenariuszy życiowych ukraińskich migrantów w okresie akme przez pryzmat adaptacji społeczno-kulturowej. W odniesieniu do tego problemu scenariusz życia scharakteryzowano jako potencjał akmeologiczny migranta, który ulega przemianie w kontekście adaptacji do nowego środowiska społeczno-kulturowego. Za pomocą analizy korelacyjnej potwierdzono związek pomiędzy rodzajem adaptacji społeczno-kulturowej ukraińskich emigrantów, znaczącymi orientacjami życiowymi osób wewnątrznie przesiedlonych a ich irracjonalnymi postawami scenariuszowymi, co pozwala uznać te ostatnie za bariery akmeologiczne. W związku z tym zaproponowano przedstawić technologie akmeologiczne przywracania i rozwijania potencjału akmeologicznego scenariusza życia w postaci Dziennika Samopomocy Migranta, skierowanego na badanie zasobów akmeologicznych scenariusza życiowego za pomocą narratywizacji i treningu akmeologicznego, którego celem jest rozwijanie umiejętności osiągania celów akmeologicznych. Wyniki badania poszerzają granice rozumienia przyczyn nieprzystosowania się do obcego środowiska kulturowego i sugerują sposoby korygowania barier psychologicznych w realizacji scenariuszy życiowych migrantów w okresie akme.

Słowa kluczowe: adaptacja społeczno-kulturowa, migracja, scenariusz życiowy, potencjał akmeologiczny, bariery akmeologiczne, technologie akmeologiczne.

* Матеріал підготовлено у 2017 році (коли тривав 4-й рік війни, яку в 2014 році розпочала Росія проти України) і вперше представлено на 1-й Міжнародній Міждисциплінарній Асамблеї "ПТСР: дорослі, діти та родини в ситуації війни" (8-10 грудня 2017 року, м. Київ, Україна) (Ред.)